

tuje Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i. (VÚMOP), monitorování eroze (obr. 4). Jeho výstupem je především zjištění rozsahu problému, příčin tohoto stavu, správné zacílení existující praxe v boji proti erozi a vyhodnocení účinnosti, resp. neúčinnosti některých opatření. Tyto podklady mohou být využity při návrzích účinných opatření, přípravě nové politiky této oblasti apod. zařazování opakovaně sledovaných půdních bloků srovnáním eroze do mírně asilně ohrožených oblastí. Veškeré erozní události zřejmě zachytit nelze, přesto dává monitorování dobrou představu o stavu eroze v ČR a je důležitým nástrojem.

Nástroje ochrany půdy

K urychlení některých degradačních procesů přispívají v posledních letech, kromě dlouhodobě nevhodného způsobu hospodaření, postupně klimatické změny. Podnebí České republiky je typické vysokou dynamikou, tedy proměnlivostí. Stále častěji se střídají přívalové deště s dlouhými obdobími sucha. Tento stav se negativně podílí na kvalitě amonozství zemědělské produkce i na zvýšeném riziku povodní.

Riziko vzniku extrémních stavů vody v krajině můžeme do značné míry omezit kvalitní péčí o půdu – její ochranou před erozí, minimalizací utužení, udržováním optimálních hodnot pH, dostatečným organickým hnojením apod. Významné je rovněž zpracování půdy, které musíme přizpůsobit místním podmínkám, např. zařadit podryvání na utužených pozemcích,

omezit orbu při nedostatku organických hnojiv nebo využívat minimální technologie na erozně ohrožených pozemcích. Kromě toho nelze při předcházení povodní opomenout další záporné souvislosti – mimo jiné zrychlený odtok z krajiny např. umocněním toků, rušení mokřadů anadměrné budování odvodňovacích soustav v minulosti (bližší Živa 2015, 1: 21–24 a XI). Značný problém představuje zábor obrovských ploch velmi kvalitních půd v okolí velkých měst pro sklady, logistická centra a obytnou zástavbu (obr. 5). Tím dochází ke ztrátě většiny funkcí těchto půd a výrazné změně odtokových poměrů v krajině.

Důležitým prostředkem prosazování ochrany půdy proti degradacím vhodnými agronomickými postupy je dotační politika Ministerstva zemědělství. Z pohledu vodní eroze se jeví neúčinnější prosazování standardů Dobrého zemědělského environmentálního stavu (DZES). Ochrana půdy prostřednictvím DZES se zakládá na stanovení minimálních podmínek pro přístup zemědělce k půdě. Standard DZES 5 (zaměřený na vodní erozi) stanovuje náchylnost pozemků a omezuje rizikovou agrotechniku v závislosti na ohrožení pozemku erozí. Přestože je založen na logických principech, zastoupení území náchylných k erozi není stanoveno dostatečně – částečně by mohl napomoci návrh nového vymezení oblastí ohrožených erozí, který na žádost ministerstva zemědělství zpracoval VÚMOP.

Systém DZES se soustředí na opatření v celé republice. Pro detailní cílení návrhů

celkových řešení v krajině jsou však vhodnější komplexní pozemkové úpravy, zejména plán společných zařízení, který může být při správné realizaci účinným nástrojem v boji proti vodní erozi i dalším degradačním faktorům (např. omezení utužení půdy při vytváření cest). Přes nesporné výhody, kdy lze návrh společných zařízení včetně vodohospodářských a protierozních opatření upravit podle konkrétních potřeb lokality, mají pozemkové úpravy svá negativa. Jejich velkými problémy zůstává málo realizovaných návrhů a pomalé dokončování v poměru k rozloze státu.

Kefektivním přístupům snad napomůže novela zákona ochrany zemědělského půdního fondu, kterou připravilo Ministerstvo životního prostředí. Nově řeší problematiku eroze a kontaminace půdy, dále problémy související především shospodařením na pronajaté půdě a odcizením hospodářů od půdy. Novela by měla dát najevo, že šetrné hospodaření spádou je ekonomicky výhodné z dlouhodobého pohledu, ať již jde o vlastníka nebo nájemce pozemku. Dále se zavádí registr informací o půdě. Novela obsahuje nová sankční ustanovení pro případy nešetrného hospodaření, nespadaající pod dotační politiku. Tyto sankce v současné době chyběly.

Ochrana půdy je důležitá nejen z hlediska zachování produkční schopnosti, ale i z hlediska prevence povodňových stavů a ohrožení suchem.

Použitá literatura uvedena na webu Živy.

Vladimír Hanák

RECENZE

Ján Krištofík, Štefan Danko (eds.): Cicavce Slovenska

Shodou okolností vyšly v r. 2012 dvě významné shrnující publikace o savcích, které se přímo týkají našeho prostoru. Jde o přehled od M. Anděry a J. Gaislera Savci České republiky (viz Živa 2013, 2: XLI) a dlouho očekávanou práci Cicavce Slovenska, pod editorstvem J. Krištofíka a Š. Danko ve Vydavatelství Slovenské akademie věd v Bratislavě (vedici Veda). Každá z nich má ale rozdílný záběr a pohled. Podrobnější až monumentální slovenská kniha (712 str. formátu 20 × 28 cm) přináší shrnutí dosavadních poznatků o rozšíření, biologii a ochraně všech savčích druhů v poměrně nevelkém regionu Slovenska. Ve skutečnosti je však mnohem významnější, neboť díky poloze Slovenska na východním okraji středoevropského prostoru zároveň ukazuje poměry na důležitých migračních cestách živočichů a rostlin směrem knám avšak do střední Evropy. Navíc jde o zoologicky málo známou oblast – kromě původních historických prací existuje o savcích zatím jediná zastaralá souborná publikace z r. 1965 (Feriancová-Masárová a Hanák, Stavovce Slovenska – Cicavce, Vydavatelství SAV, Bratislava).

Nicméně ani jedna z výše srovnávaných recentních prací si neklade za úkol popsat celou mammaliologickou problematiku ve formě tradičních monografií. Imnohem rozsáhlejší slovenská publikace se zaměřuje především na detailní faunistiku, kromě důležitých a na region vázaných poznatků z bionomie a ochrany jednotlivých druhů. Aby se mohla nazvat Fauna, chybějí jí podrobné údaje o morfologii a anatomii savců a především data potřebná k určování jednotlivých druhů, včetně ilustrací, poznávacích znaků, případně klíčů a také detailnější srovnání se situací v okolních regionech. Nejvíce se tak podobá starší a osvědčené rakouské publikaci Die Säugetiere Österreichs (Vídeň 2001), která rovněž poskytuje především komentovaný přehled dat a poznatků o rozšíření jednotlivých forem a jen krátce se zmíní o jejich podrobnější charakteristice, taxonomii a bionomii. Vposuzované slovenské práci sice podrobnější bionomické informace nechybějí, ale najdeme je zastruhnuté do odstavců pod vágním názvem Iné informácie, kde se trochu ztrácejí. Nicméně právě tam jsou aspoň některých

forem zcela původní poznatky ze sledovaného území, spolu s daty o biometrice slovenského materiálu i dalšími potřebnými taxonomickými, historickými a případně paleontologickými údaji. Navíc to doplňují i velmi podrobné informace o parazitech jednotlivých druhů, nálezech savců v potravě predátorů a z paleontologické problematiky. Od české a rakouské publikace se slovenská „Fauna“ liší poměrně

chudým ilustračním vybavením – má jen podrobné anazorné síťové mapy nálezů, unetopýrů snad zbytečně rozdělené na letní a zimní.

Těžiště knihy tvoří tradičně oddíl s přehledem jednotlivých druhů (500 str.). Každému z nich je až na výjimky věnován rozsah (2)5–10 stran, sinformacemi rozdělenými do podkapitol: rozšíření, výskyt (zpravidla nejobsáhlejší – přehled konkrétních nálezů), shrnutí rozšíření na Slovensku a „jiné informace“; uvětšiny forem také data o stavu ochrany a přehled parazitů. Ikdýž seznam autorů jednotlivých druhů je celkem početný (na rukopisu se podílelo asi 130 profesionálních amatérských pracovníků) a stav poznatků u druhů je různý, podařilo se editorům udržet vtéto části stejnou strukturu dat, což na - pomáhá snadné orientaci. Velmi cenný je ianglický souhrn všech podstatných údajů (43 str.), který spolu s názornými mapami umožní plné využití regionálních dat i v za - hraničí. To má zejména význam uvelkých savců –byložravců ašelem, protože Slo - vencko představuje už zřejmě poslední středoevropský region, kde se tyto velké druhy zachovaly vdostatečných stavech. Slovenská data tak mohou doplnit citel - nou mezeru vzahraníční literatuře. Stejně ocenění si zaslouží úplný přehled sloven - ské literatury osavcích (srejštríky téměř 130 str.).

Cenné jsou i další obecné kapitoly: Pří - rodní poměry Slovenska, Chráněná území regionu, Ochrana savců na Slovensku, Historie poznávání a výzkumu savců Slo - vencka, nebo krátké shrnutí neúspěšných introdukci savců na Slovensku, spolu se zmínkou o druzích, které byly ze Sloven - ska uváděny omylem.

Vydání bylo zřejmě dobře načasováno do doby, kdy je kdísposici dostatečné množství prověřených faunistických dat (včetně průkazu několika nových druhů pro území). Navíc reflektuje idobré zna -

losti Slovenska pokud se týče fosilních dat (H. Schaefer, I.Horáček atd.), potravních studií (J. Obuch) a výsledků intenzivního parazitologického výzkumu.

Je pochopitelné, že při takovém rozsahu alogické snaze publikovat primární data v úplnosti v základní publikaci, jsou tyto soubory značně nepřehledné. Vhodnější by bylo seřadit je podle čtverců acitace prací doplnit vabecedním pořádku vzá - vorce. Tím by se ovšem rozsah kapitol zvět - šil a stejně by neobsáhl všechny potřebné nálezové okolnosti (místa adata nálezu, počet jedinců a další upřesnění). Jediným řešením by asi bylo zveřejnit úplná pri - mární data vsamostatných publikacích (typu našich Předběžných atlasů) ave shr - nujícím díle je uvádět jen formou čtver - cových map. Použitý, zdánlivě logický a„úsporný“ systém jediné souborné kni - hy má tedy i jisté nevýhody.

Také další užitečné údaje (karyotyp, pa - leontologická data, různé taxonomické názory na některé druhy) jsou uvedeny v položkách Iné informácie, ačkoli by pa - třily spíše do úvodu jednotlivých druhů. Recenzent může mít jistě ijiný názor na validitu některých druhů – v tomto ohle - du se však autoři celkem vyvarovali spor - ných nástrah apečlivě hodnotili nedo - ložitelné achybné údaje (např. myšívka stepní – *Sicista subtilis*, krtek slepý – *Tal - pa caeca*, bělozubka tmavá – *Crocidura russula*), sporný je však např.druhový sta - tus hraboše *Arvicola scherman* (obvykle uváděného jako poddruh hryzce vodního) atrochu nelogické isamostatné uvedení dvou poddruhů kamzíka, které lze ale omluvit z důvodů vlasteneckých. Naopak si myslím, že okolnosti kolem forem po - psaných ze Slovenska (hrabošík tatranský – *Microtus tatraicus*, hraboš tatranský – *Chionomys nivalis mirhanreini*, myšice malooká – *Apodemus microps-uralensis*) mohly být pojednány detailněji – je v tom kus historie slovenské ievropské zoologie.

Protože jde ozásadní příručku, která bude využívána jako základ příslušných infor - mací po řadu let, mohla být hned v záhla - ví druhových kapitol uvedena plná jmé - na isautorem arokem popisu (najdeme je pouze v přehledu druhů na str. 43–44), navíc mohli autoři zmínit starší synonyma adalší nejasnosti. Vseznamu národních ná - zvů druhů vzáhloví zbylo ještě dost místa např. pro uvedení francouzštiny aruštiny. To jsou však nepodstatné drobnosti.

Přes těchto několik kritických pozná - mek kniha nejen zcela splnila zadaný úkol: shrnout dosavadní poznatky osavcích regionu, roztržštěné zatím víceméně jen do desítek původních prací, aleukázala takévýnikající úroveň slovenské mamma - liologie. Představuje zdařilý první moder - ní přehled rozšíření savců vdosud málo známé oblasti a vyplňuje zřejmě i posled - ní absenci informací osavcích jednotliv - ých regionů střední Evropy. Zároveň se ukazuje, jak velký pokrokudělala sloven - ská nauka o savcích od prvních krůčků v19. stol. (J. S. Petian-Petőnyi, L. H. Jeitte - les, A. Koczyan, L. Mehély), přes období stagnace za první republiky a až bouřlivé období vpoválečné době, na začátku ve spolupráci sčeskými odborníky, vposled - ním období už zcela samostatně.

Publikace je přednostně, ne-li výhrad - ně určena potřebám specialistů širokého spektra oborů, méně se uplatní ulaické veřejnosti, která vyžaduje přes inform - ativní základ umožňující určování druhů ajejich znaků vpřírodě. Proto je nyní úko - lem slovenských vědců připravit populár - ně laděnou příručku pro větší okruh zá - jemců. Věříme, že takový počín na sebe nenechá dlouho čekat, zvlášť kdýž posu - zovaná publikace ktomu shromáždila vět - šinu potřebných původních dat.

**Vydavatelství Slovenské akademie věd, Bratislava 2012, 712 str.
Doporučená cena 1 012 Kč**

Andrej Funk

Zoologické dny 2015 v Brně

Letošní tradiční konference organizova - náÚstavem biologie obratlovců AV ČR, v.v.i., Ústavem botaniky azoologie Příro - dovědecké fakulty Masarykovy univerzity vBrně aČeskou zoologickou společností se konala 12.–13. února 2015 vprostorách Ekonomicko-správní fakulty MU v Brně.

Přítomno bylo více než 500 účastníků (482 registrovaných, z toho 257 studentů) z České republiky, ale i ze Slovenska, Pol - ska nebo Ukrajiny. Zaznělo 162 přednášek (dosud nejvíce vhistorii konference) ve 23 sekcích, dvě přednášky plenární ajedna popularizační. Vystaveno bylo 164 poste - rů (plakátových sdělení). Do studentské soutěže, hodnocené panelem 150 odborní - ků astejně jako v předchozích ročnících sponzorované časopisem Živa aNaklada - telstvím Academia, bylo přihlášeno 57 před -

nášek a83 posterů. Opět byly uděleny také ceny od České společnosti entomo - logické (ČSE) za nejlepší přednášku apo - ster sentomologickou tematikou. Oceně - ní za přednášky získali (uvedeni jen první autoři): M. Míňařík(katedra zoologie PŘF UK vPraze): Jak jeseter ke svým vousům přišel: entodermální původ rostrálních struktur u bazálních ryb; M. Kotyk (kate - dra zoologie PŘF UK vPraze) –obdržel icenu ČSE za entomologickou přednášku: Funkce křídel v reprodukčním chování švába *Eublaberus distantis* (*Blattodea, Bla - beridae*); T. Aghová (Ústav biologie obrat - lovců AV ČR, v.v.i.): Dokážeme rozpoznat nový druh len na základe genetiky?

Vhodnocení nejlepších posterů uspěli studenti: J. Havlíček (katedra zoologie PŘF JU vČeských Budějovicích): Žije se lépe

na vesnici nebo ve městě? Potravní ekolo - gie vrabce domácího vrůzných typech sídel; D. Jablonski (katedra zoologie PŘF UK vBratislavě): Contrasting evolutiona - ry histories of four slow-worm (*Anguis*) species in the Balkans (Kontrastní evolu - ční historie čtyř druhů slepýšů na Balká - ně); M. Řeřicha (katedra ekologie FŽP ČZU vPraze): Jak teplota během stadia kukly ovlivňuje imunitní systém aodol - nost teplotnímu stresu usluňčeka *Harmo - nia axyridis*.

Geny ČSE za poster pak získal L. Drag (katedra zoologie PŘF JU vČeských Budě - jovicích): Population genetic structure of the threatened saproxylic beetle *Rosalia longicorn* (*Rosalia alpina*) in the Central and Southeast Europe (Genetická struktura populace ohroženého saproxylického brouka tesáříka alpského ve střední ajiho - východní Evropě).

Sborník zkonference je ke stažení na webové stránce http://zoo.ivb.cz/doc/sborniky/sbornik_2015.pdf.Příští ročník Zoologických dní se bude konat vČeských Budějovicích pod organizační záštitou Přírodovědecké fakulty Jihočeské univer - zity.